

TEMA: ARBEJDE & FRITID

Derfor bør vi arbejde mindre

Kommentar af Professor David Spencer, University of Leeds.

Formålet med den konventionelle beskæftigelsespolitik er at skabe ”mere arbejde”. Den bygger på en anskuelse om, at folk uden arbejde og på overførselsindkomst udgør en samfundsbyrde og kræver assistance eller decideret tvang for at komme i arbejde. Der hersker en tro på, at arbejde er den bedste form for velfærd, og at de, som er i stand til at arbejde, også bør arbejde.

Denne optagethed af arbejde har været dominerende på bekostning af et andet – og langt mere radikalt – politisk mål, nemlig skabelsen af ”mindre arbejde”. Men forsøger vi i stedet at begrænse arbejde, kan det potentielt bane vejen for en højere levestandard, og herigennem også en højere arbejdsstandard.

Tanken om, at borgere ved at arbejde mindre kan nyde livet mere, går stik imod den udbredte fejring af disciplinen og dyden af flid. Efter gængs opfattelse udgør arbejde den mest direkte vej til velstand, og oven i det kommer en ide om, at arbejde giver mulighed for selvrealisering som en ekstra fordel i tilgift til de materielle goder. Formaninger om vigtigheden af at ”elske sit job” er allestedsnærværende.

Denne ideologi bygger på en fortælling om frihed gennem arbejde, hvor arbejde danner grundlag for det gode liv. Som jeg tidligere har skrevet, tages der i dette syn ikke højde for det enorme slid, der er forbundet med meget arbejde i et moderne samfund. Tværtimod dækkes dette over. Ikke desto mindre er arbejde for mange ikke et spørgsmål om kærlighed, men snarere om had.

Jeg ønsker hermed at tage et emne op, som ofte overses i konventionelle politiske debatter, netop behovet for at reducere arbejdsmængden. Der er flere fordele ved en reduceret arbejdsbyrde. En fordel er muligheden for at udjævne den ulige arbejdsfordeling, hvor nogle overarbejdes, og andre står uden arbejde. Med en udjævning af arbejdsfordelingen i befolkningen gennem en afkortning af den gennemsnitlige arbejdstid kunne de, som arbejder for meget, komme til at arbejde mindre, og de, som ikke har adgang til arbejde, ville få adgang til beskæftigelse.

En anden fordel er muligheden for at forbedre arbejds kvaliteten gennem en nedbringelse af mængden af slid og en forøgelse af mulighederne for kreativ udfoldelse. En sænkelse af den gennemsnitlige arbejdstid kunne i den forstand i lige så høj grad dreje sig om at realisere de iboende goder ved at arbejde, som at formindske dets tungere aspekter.

Økonomer vil måske påstå, at man ved at nedbringe arbejdstid forøger firmaudgifter og forårsager jobtab (i mainstream økonomi beskyldes fortalere for en kortere arbejdsdag for at ligge under for myten om den faste arbejdsmængde og at overse meromkostningerne forbundet med at hyre flere ansatte på reduceret arbejdstid). Et modargument til denne anklage er, at lange arbejdsdage ikke er særligt produktive. Kortere arbejdsdage kan faktisk være mere produktive, hvis de løfter ansattes moral og motivation. I praksis kunne vi opnå samme levestandard med en kortere arbejdsdag.

Men det mere grundlæggende spørgsmål er, om vi som samfund bør tolerere en arbejdsfordeling, hvor nogle arbejder mange timer, og andre står uden for arbejdsmarkedet. Vi må kunne opnå en mere retfærdig fordeling, hvor der både er tid til at arbejde, og tid til andet. En afkortning af arbejdstiden ville muliggøre en sådan fordeling.

Dertil kommer det dybereliggende spørgsmål om, hvorvidt vi i det hele taget bør måle vores livsværdi ud fra, hvad vi producerer. Arbejdskulturen drukner andre og mere fritidsrettede livsstile, som kan fremme trivsel. Hvis vi udfordrer denne kult og opsøger måder at lette arbejdsbyrden, kan vi måske alle opnå en bedre livskvalitet både på arbejde, og uden for arbejde.

Argumenterne for at reducere arbejdstiden går langt tilbage i historien. For eksempel støttede Keynes ideen om at afkorte arbejdstiden som en måde at opnå fuld beskæftigelse. I et brev fra 1945 til digteren T.S. Eliot foreslog Keynes således, at "mindre arbejde" var den "ultimative løsning" på arbejdsløshed. Han så ligeledes fordele ved at benytte produktivitetsstigninger til at reducere arbejdstiden og forudså, at folk engang i fremtiden (omkring år 2030) kun ville være nødt til at arbejde omkring 15 timer ugentligt. For Keynes var mindre arbejde en del af visionen for et "godt samfund".

Marx' perspektiv lå langt fra Keynes', men han så en reduktion af arbejdstiden som afgørende for et fremtidigt kommunistisk samfund. Ifølge ham tilhørte arbejde "nødvendighedens rige", som ved hjælp af teknologi kunne indsnævres for til gengæld at udvide "frihedens rige". I frihedens rige kunne folket realisere deres kreative kapacitet gennem selvvalgte aktiviteter. Under kommunismen, mente Marx, kunne arbejde i "nødvendighedens rige" være tilfredsstillende, da det ville aktivere og kanalisere arbejdernes kreativitet. Hvad der var tilbage af træls arbejde i nødvendighedens rige, kunne under kommunismen lattes ved hjælp af teknologi.

John Stuart Mill var endnu en fortaler for at forkorte arbejdstiden. Mill afviste "arbejdets evangelium", blandt andet fordi det skyggede for de virkelige omkostninger ved arbejde, herunder omkostningerne ved slavearbejde, hvilket dets talsmænd forsvarede. Han foreslog i stedet et "fritidens evangelium" og argumenterede for brugen af teknologi til at begrænse arbejdstiden så meget som overhovedet muligt. Vægten på teknologiens potentiale til at reducere arbejdstiden indgik ligeledes i Bertrand Russells essay *En hyldest til lediggang* fra 1932.

De nævnte forfatteres tanker vækker stadig genklang i dag. De skærer igennem romantiserede skildringer af arbejde og viser, at menneskets udvikling snarere afhænger af, at samfundet arbejder mindre frem for mere. Trods vidt forskellige udgangspunkter peger de alle på en fremtid med en mindre arbejdsbyrde og mere tid til kreativ udfoldelse. Hos Marx består tanken om, at arbejde kan være tilfredsstillende, men kun hvis arbejdstiden begrænses. Mindre arbejde er en forudsætning for bedre arbejde.

I sidste ende er målet med at reducere arbejdstiden at give folk bedre mulighed for at realisere deres potentielle på alle områder af livet, herunder også på arbejde. Ved at arbejde mindre kan vi kort sagt leve mere. Så lad os trække i arbejdstøjet, så vi kan blive fri.

Oversættelse Josephine Lehaff